

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
Müəssisələr üçün nümunəvi təlim standartı

N: 5113-2-00100-01

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi

İngilis dilində adı: Guide on mountain tourism routes

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi "Sosial Müdafiənin İnkişafı" layihəsinin "ISCO 88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması" tapşırığı çərçivəsində "GOPA Consultants" və "SEFT Consulting" tərəfindən hazırlanmışdır.

www.dios.az

İstifadə olunan anlayışlar

Termin	Açıqlaması
Bacarıq	Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.
Bacarıq səviyyəsi	<p>Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:</p> <p>Birinci bacarıq səviyyəsi</p> <p>Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.</p> <p>Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.</p> <p>Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.</p> <p>İkinci bacarıq səviyyəsi</p> <p>İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.</p> <p>İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.</p> <p>Üçüncü bacarıq səviyyəsi</p> <p>Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.</p> <p>Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kollleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.</p>

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox fəxət peşəkarlar adlandırılır.

Bilik

Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.

Əlavə / ümumi səriştələr

Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.

Əvvəlki təlimin tanınması

Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal, yaxud informal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.

Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:

- Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi;
- Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi;
- Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi;
- Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.

Fəaliyyət

Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.

Formal təlim

Azərbaycan Respublikasında akreditə olunmuş təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.

İnformal təlim

Özünü təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də sərəştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi). O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. İnformal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.

İş

Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).

İşə yanaşma

Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.

Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimullar) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.

Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.

Qeyri-formal təlim

Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya müəssisələrdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.

Qiymətləndirmə metodu

Sərəştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.

Qiymətləndirmə paketi

Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin sərəştələrinin qiymətləndirilməsi olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.

Qiymətləndirmə sxemi

Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilməsi istiqamətlərini müəyyən edir.

Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.

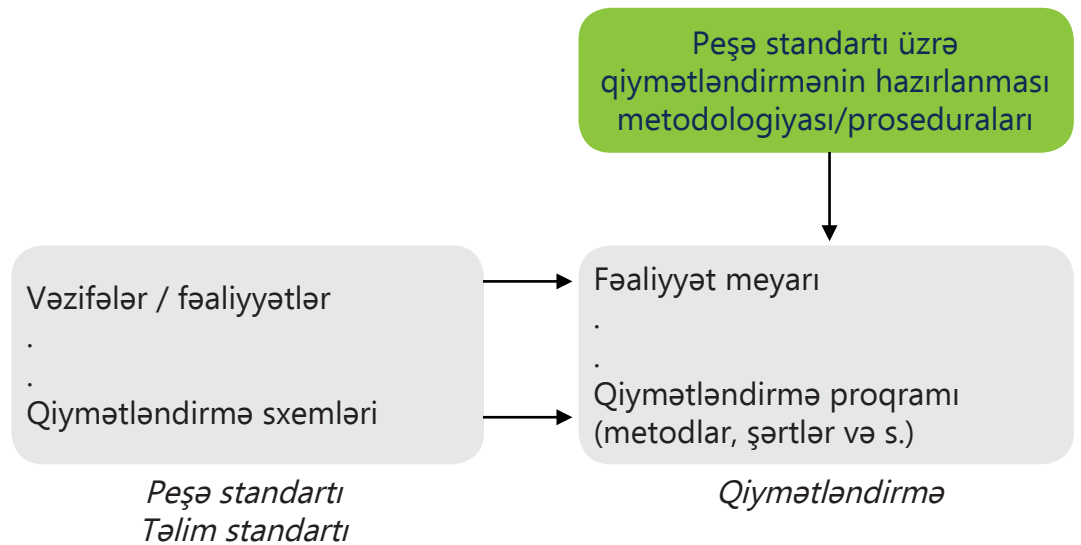
Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə

yanaşı, aşağıdakılar daxildir:

- İşəgötürmə;
- Karyera yüksəlişi;
- Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi;
- İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi.

Qiymətləndirməni planlaşdıran zaman onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsədəuyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına

qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun yerinə yetirməsi gözlənilən konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)

Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.

ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:

- Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq;
- Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq;
- Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq.

O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.

ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.

Səriştə

Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımı səviyyədə bilik,

bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.

İş kontekstində istifadə olunan "Səriştə" anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhfumlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.

Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.

Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)

1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.

Təlim standartı

İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri səriştələri (*bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri*) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:

- istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması;
- istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə;
- peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.

Vəzifə

İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.

Mündəricat

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI.....	9
A.1. İşə dair xüsusi məlumat.....	9
A.1.1. Əmək şəraiti və standartları.....	9
A.1.2. İşə qəbul tələbləri.....	9
A.1.3. Tabeçilik.....	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və sərbətslik səviyyələri.....	10
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları.....	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı.....	11
A.3. Səriştələr haqqında.....	12
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında.....	12
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ.....	13
B.1. Fəaliyyət meyarları.....	13
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar.....	14
B.3. Qiymətləndirmə metodları.....	14
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi.....	14
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə.....	15
B.4. Nəticələrin qeydə alınması.....	18
C. NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI.....	19
C.1. Səriştələrin qısa təsviri.....	19
C.2. Təlim sxemi	20
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat.....	24
C.3.1. Təlimin növləri.....	24
C.3.2. Təlimin istiqaməti.....	25
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması.....	25
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı.....	26
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı.....	26
İstinadlar.....	27

A. Nümunəvi Peşə Standartı

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi

Peşənin qısa təsviri

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi səyahətçilər qrupuna dağ gəzintisi üzrə bələdçilik xidməti təklif edən ixtisaslaşmış peşəkar alpinistdir. Uğurlu dağ bələdçisi təhlükəsizlik mühitini mümkün qədər yüksək səviyyədə təmin etməklə əsrarəngiz dağ ərazilərinə maraqlı və macəralı gəzintilər təklif edə bilməlidir. Əksər bələdçilər müstəqil məşğuldurlar. Onlar adətən müsbət imic formalaşdırmaqla müştəriləri cəlb edirlər. Bələdçilər işlədikləri ərazi barədə məlumatlara malik olmalı və ərazinin bitki və heyvan aləminin xüsusiyyətlərini bilməlidir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	5113 (Bələdçi, səyahət)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	5113 (Guide, travel)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyul, 2017-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- Fiziki güc tələb olunur;
- Yüknün yüklənməsi, boşaldılması və ya tələb olunan digər avadanlıqlar ilə işləmək;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Xarici dil bilikləri;
- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər hüquqi-normativ aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Turizm şirkətinin meneceri.

Kim ona tabedir: Yoxdur.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Müəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Təcrübə əsasında turizm sahəsi üzrə rəhbər vəzifələrə yüksəlmək mümkündür;
- Sərbəst məşğulluq üçün yaxşı imkanlar vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

V.1. Fəaliyyəti planlaşdırmaq:

- F.1.1. İştirakçıların səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq qiymətləndirmə həyata keçirmək;
- F.1.2. İştirakçıların ehtiyaclarına cavab vermək üçün müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq fəaliyyət planı hazırlamaq;
- F.1.3. Müvafiq ərazi barədə biliklər əsasında və xüsusilə də iştirakçılar üçün münasib olan və gəzintinin məqsəd və hədəflərinə uyğun olmaqla müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedurlarına cavab verən gəzinti marşrutlarını və gediləcək yerləri seçmək;
- F.1.4. Dağlıq ərazilərə çıxmaq ilə bağlı təhlükələri müəyyən etmək və iştirakçıların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək;
- F.1.5. Fəaliyyət planını hazırlamaq məqsədilə təfərrüatlı hava və ətraf mühit məlumatlarını toplamaq;
- F.1.6. Gəzintinin qida prinsiplərinə və digər əlaqədar məsələlərə uyğun olaraq ərzaq və su tələblərini müəyyən etmək.

V.2. Qrup üçün avadanlıqları seçmək:

- F.2.1. Konkret şəraitə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları seçmək;
- F.2.2. Avadanlıqların təhlükəsizliyini və münasibliyini yoxlamaq və istifadəçilərin rahatlığını təmin etmək üçün müvafiq qaydada sazlamaq və uyğunlaşdırmaq;
- F.2.3. Qrup üçün və dağa-çıxma fəaliyyəti üçün təhlükəsizlik və xilasetmə avadanlıqlarını yoxlamaq;
- F.2.4. Təşkilatın siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq çıxılacaq əraziyə ən əlverişli giriş və çıxış yollarını müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə əl tutmaq üçün kanatlar və təhlükəsizlik iplərini qurmaq;
- F.2.5. Müvafiq dizayna uyğun olaraq fərdi geyim və ayaqqabı seçmək.

V.3. İştirakçıları təlimatlandırmaq:

- F.3.1. Dırmanma fəaliyyətinə dair təlimatları və müvafiq məlumatları iştirakçılara çatdırmaq;
- F.3.2. Gəzintinin maraqlı məqamlarını qrup üzvlərinə izah etmək və verilən sualları cavablandırmaq;
- F.3.3. İştirakçıların dağa çıxmaq üçün lazımı avadanlıqlar ilə təchiz edildiyini yoxlamaq və təsdiq etmək;
- F.3.4. Gəzinti yerlərində broşuralar paylamaq, audio-vizual təqdimatlar etmək və müvafiq proses və fəaliyyətə dair izahlar vermək;
- F.3.5. Yerli ərazinin bitki və heyvan aləminin xüsusiyyətləri, eləcə də ovçuluq və balıqçılıq kimi müvafiq sahələr üzrə qanunvericilik tələblərinə dair məlumat təqdim etmək;
- F.3.6. Düzgün dırmanma üslubu və s. bu kimi bilikləri öyrətmək və avadanlıqların istifadəsini nümayiş etdirmək və məsləhət vermək.

V.4. Yola düşməzdən əvvəl hazırlıq işləri görmək:

- F.4.1. Qonaqları salamlamaq və qeydiyyat almaq və tələb olunan eyniləşdirmə nişanlarını və ya təhlükəsizlik avadanlıqlarını vermək;
- F.4.2. Müvafiq ekspedisiyanı, təlimatları və şərhləri planlaşdırmaq məqsədilə müxtəlif mövzuları, o cümlədən yerli ərazinin tarixini, ətraf mühitini və müştərilərin bacarığını öyrənmək;
- F.4.3. Digər bələdçilərə və könüllülərə təlim keçmək;
- F.4.4. Qrup üzvlərindən ödənişləri və biletləri toplamaq;
- F.4.5. Gəzintinin təşkilini dəstəkləmək və suvenirler satmaq.

V.5. Gəzintiye rəhbərlik etmək:

- F.5.1. Gəzintilər, görməli yerlərə səfərlər və sənaye müəssisələri, ictimai binalara və incəsənət

- qalereyalari kimi maraqli obyektlere gedən zaman fərđi şəxsləri və ya qrupları müşayiət etmək;
- F.5.2. Gəzinti zamanı qrupa aydın və dəqiq istiqamət və məsləhət vermək;
 - F.5.3. Fərđi iştirakçıların fəaliyyətini izləmək və müvafiq reaksiya vermək;
 - F.5.4. Müəssisənin prosedur qaydalarına və ya gəzinti ilə bağlı hüquqi və təhlükəsizlik normalarına uyğunluğu təmin etmək məqsədilə qonaqların fəaliyyətini izləmək;
 - F.5.5. Müşahidə edilən bütün amillər nəzərə alınmaqla tədbirlərə müvafiq dəyişikliklər etmək;
 - F.5.6. Gəzinti zamanı ruhlandırıcı tədbirlər həyata keçirmək və qrup üzvlərinin fikirlərini öyrənmək və onları sual verməyə həvəsləndirmək;
 - F.5.7. İlkin tibbi yardım göstərməklə və fəvqəladə vəziyyətlərdən çıxış yolu tapmaqla qrupun fiziki təhlükəsizliyini təmin etmək.

V.6. Təhlükəsizlik, etik və hüquqi normalara uyğun olaraq gəzintilərə bələdçilik etmək:

- F.6.1. Təsbit edilmiş təşkilati siyasət və prosedurlara uyğun olaraq risklərin qiymətləndirilməsi prosesində fəal və müntəzəm şəkildə iştirak etmək və risk qiymətləndirilməsi tələb olunan halları müəyyən etmək;
- F.6.2. Bələdçilik sahəsində mövcud olan ümumi etik normalara və konkret şərait üçün xüsusi etik tələblərə uyğun olaraq gəzintilərə bələdçilik etmək;
- F.6.3. Təhlükəsizlik tələblərinə uyğun olaraq və müştərilər və həmkarlar üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək prinsipini rəhbər tutaraq gəzintilərə bələdçilik etmək;
- F.6.4. Sosial və ya ətraf mühitə mənfi təsirləri minimum səviyyəyə endirmək prinsipini rəhbər tutaraq gəzintilərə bələdçilik etmək.

V.7. Bələdçilik ilə bağlı bilik və bacarıqları inkişaf etdirmək:

- F.7.1. Bələdçilər üçün lazım olan bilik və bacarıqların yenilənməsi imkanlarını müəyyən etmək və onlardan faydalanmaq;
- F.7.2. Tələb olunduğu təqdirdə bələdçilər üçün yardım və dəstək mənbələrini müəyyən etmək və qiymətləndirmək;
- F.7.3. Müştərilərə göstərilən xidmətin keyfiyyətini yüksəltmək üçün həmkarlar ilə bilik mübadiləsi aparmaq.

V.8. Gəzintidən sonra müvafiq işləri yerinə yetirmək:

- F.8.1. Təşkilatın siyasətinə və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları geri götürmək, yoxlamaq, təmir etmək və saxlamaq;
- F.8.2. Dağa çıxma fəaliyyətinin müvafiq aspektlərini qiymətləndirmək;
- F.8.3. Gələcək tədbirlər üçün potensial təkmilləşmə sahələrini müəyyən etmək;
- F.8.4. Öz fəaliyyətini təhlil etmək və potensial inkişaf sahələrini müəyyən etmək.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərđin "Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas səriştelər "Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərđin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərđin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi üçün qiymətləndirmə nümunəsi təhlükəsizlik mühitini mümkün qədər yüksək səviyyədə təmin etməklə əsrarəngiz dağ ərazilərinə maraqlı və macəralı gəzintilər təklif etmək üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir və qiymətləndirir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	5113 (Bələdçi, səyahət)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	5113 (Guide, travel)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.8) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

V.1. Fəaliyyəti planlaşdırmaq:

- F.1.1. İştirakçıların səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq qiymətləndirmə həyata keçirmək;
- F.1.2. İştirakçıların ehtiyaclarına cavab vermək üçün müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq fəaliyyət planı hazırlamaq;
- F.1.3. Müvafiq ərazi barədə biliklər əsasında və xüsusilə də iştirakçılar üçün münasib olan və gəzintinin məqsəd və hədəflərinə uyğun olmaqla müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedurlarına cavab verən gəzinti marşrutlarını və gediləcək yerləri seçmək;
- F.1.4. Dağlıq ərazilərə çıxmaq ilə bağlı təhlükələri müəyyən etmək və iştirakçıların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək;
- F.1.5. Fəaliyyət planını hazırlamaq məqsədilə təfərrüatlı hava və ətraf mühit məlumatlarını toplamaq;
- F.1.6. Gəzintinin qida prinsiplərinə və digər əlaqədar məsələlərə uyğun olaraq ərzaq və su tələblərini müəyyən etmək.

V.8. Gəzintidən sonra müvafiq işləri yerinə yetirmək:

- F.8.1. Təşkilatın siyasətinə və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları geri götürmək, yoxlamaq, təmir etmək və saxlamaq;
- F.8.2. Dağa çıxma fəaliyyətinin müvafiq aspektlərini qiymətləndirmək;
- F.8.3. Gələcək tədbirlər üçün potensial təkmilləşmə sahələrini müəyyən etmək;
- F.8.4. Öz fəaliyyətini təhlil etmək və potensial inkişaf sahələrini müəyyən etmək.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: vacib deyil.
- b) Alət və avadanlıqlar: vacib deyil.
- c) İstehlak malları: vacib deyil.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 1 saat.

İşlərin sayı: 3.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr

15% Fəaliyyəti planlaşdırmaq

- *İştirakçıların səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq qiymətləndirmə həyata keçirmək*
- *İştirakçıların ehtiyaclarına cavab vermək üçün müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq fəaliyyət planı hazırlamaq*
- *Müvafiq ərazi barədə biliklər əsasında və xüsusilə də iştirakçılar üçün münasib olan və gəzintinin məqsəd və hədəflərinə uyğun olmaqla müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedurlarına cavab verən gəzinti marşrutlarını və gediləcək yerləri seçmək*
- *Dağlıq ərazilərə çıxmaq ilə bağlı təhlükələri müəyyən etmək və iştirakçıların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək*
- *Fəaliyyət planını hazırlamaq məqsədilə təfərrüatlı hava və ətraf mühit məlumatlarını toplamaq*
- *Gəzintinin qida prinsiplərinə və digər əlaqədar məsələlərə uyğun olaraq ərzaq və su tələblərini müəyyən etmək.*

30% Qrup üçün avadanlıqları seçmək

- *Konkret şəraitə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları seçmək*
- *Avadanlıqların təhlükəsizliyini və münasibliyini yoxlamaq və istifadəçilərin rahatlığını təmin etmək üçün müvafiq qaydada sazlamaq və uyğunlaşdırmaq*
- *Qrup üçün və dağa-çıxma fəaliyyəti üçün təhlükəsizlik və xilasətmə avadanlıqlarını yoxlamaq*
- *Təşkilatın siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq çıxılacaq əraziyə ən əlverişli giriş və çıxış yollarını müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə əl tutmaq üçün kanatlar və təhlükəsizlik iplərini qurmaq*
- *Müvafiq dizayna uyğun olaraq fərdi geyim və ayaqqabı seçmək.*

15% İştirakçıları təlimatlandırmaq

- *Dırmanma fəaliyyətinə dair təlimatları və müvafiq məlumatları iştirakçılara çatdırmaq*

- Gəzintinin maraqlı məqamlarını qrup üzvlərinə izah etmək və verilən sualları cavablandırmaq
- İştirakçıların dağa çıxmaq üçün lazımı avadanlıqlar ilə təchiz edildiyini yoxlamaq və təsdiq etmək
- Gəzinti yerlərində broşuralar paylamaq, audio-vizual təqdimatlar etmək və müvafiq proses və fəaliyyətə dair izahlar vermək
- Yerli ərazinin bitki və heyvan aləminin xüsusiyyətləri, eləcə də ovçuluq və balıqçılıq kimi müvafiq sahələr üzrə qanunvericilik tələblərinə dair məlumat təqdim etmək
- Düzgün dırmanma üslubu və s. bu kimi bilikləri öyrətmək və avadanlıqların istifadəsini nümayiş etdirmək və məsləhət vermək.

10% Yola düşməzdən əvvəl hazırlıq işləri görmək

- Qonaqları salamlamaq və qeydiyyat almaq və tələb olunan eyniləşdirmə nişanlarını və ya təhlükəsizlik avadanlıqlarını vermək
- Müvafiq ekspedisiyanı, təlimatları və şərtləri planlaşdırmaq məqsədilə müxtəlif mövzuları, o cümlədən yerli ərazinin tarixini, ətraf mühitini və müştərilərin bacarığını öyrənmək
- Digər bələdçilərə və könüllülərə təlim keçmək
- Qrup üzvlərindən ödənişləri və biletləri toplamaq
- Gəzintinin təşkilini dəstəkləmək və suvenirilər satmaq.

30% Gəzintiyə rəhbərlik etmək

- Gəzintilər, görməli yerlərə səfərlər və sənaye müəssisələri, ictimai binalara və incəsənət qalereyaları kimi maraqlı obyektlərə gedən zaman fərdi şəxsləri və ya qrupları müşayiət etmək
- Gəzinti zamanı qrupa aydın və dəqiq istiqamət və məsləhət vermək
- Fərdi iştirakçıların fəaliyyətini izləmək və müvafiq reaksiya vermək
- Müəssisənin prosedur qaydalarına və ya gəzinti ilə bağlı hüquqi və təhlükəsizlik normalarına uyğunluğu təmin etmək məqsədilə qonaqların fəaliyyətini izləmək
- Müşahidə edilən bütün amillər nəzərə alınmaqla tədbirlərə müvafiq dəyişikliklər etmək
- Gəzinti zamanı ruhlandırıcı tədbirlər həyata keçirmək və qrup üzvlərinin fikirlərini öyrənmək və onları sual verməyə həvəsləndirmək
- İlkin tibbi yardım göstərməklə və fəvqəladə vəziyyətlərdən çıxış yolu tapmaqla qrupun fiziki təhlükəsizliyini təmin etmək.

İş nümunəsi 1: Xəritə simvollarının tanınması

Maksimum müddət: 15 dəqiqə

İştirakçının görəcəyi işlər: Xəritədə göstərilən simvolları beşini sadalayın və qısaca izah edin

İş nümunəsi 2: Fəvqəladə hal

Maksimum müddət: 30 dəqiqə

İştirakçının görəcəyi işlər: Aşağıdakı fəvqəladə vəziyyətə cavab olaraq atacağınız beş addımı ardıcıl olaraq sadalayın və izah edin: Turist bir qaya üzərinə yığılır. O, yardım üçün qışqırır. Onun başı qanayır və qolu qərribə formada bükülmüşdür.

- A. _____
- B. _____
- C. _____
- D. _____
- E. _____

İş nümunəsi 3: Hazırlıq işləri

Maksimum müddət: 15 dəqiqə

İştirakçının görəcəyi işlər: 5 nəfərdən ibarət qrupun səyahət turu üçün lazım olan material və avadanlıqları sadalayın. 5 ən vacib materialı qeyd edin və onların əhəmiyyətini izah edin.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 30 dəqiqə.

Sualların sayı: 20.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Təvsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

15% Fəaliyyəti planlaşdırmaq

35% Qrup üçün avadanlıqları seçmək

20% İştirakçıları təlimatlandırmaq

10% Yola düşməzdən əvvəl hazırlıq işləri görmək

20% Gəzintiyə rəhbərlik etmək

Sual nümunələri:

1. Aşağıdakılardan hansı turizm bələdçisinin iştirakçıların həmin yerə yenidən səyahət etmələri üçün həvəsəndirici nümunə ola bilər?
 - A. Gələcək səyahət planları haqqında məlumat toplamaq
 - B. Tez-tez gələn qonaqların şəxsi əhvalatlarını paylaşmaq
 - C. Ətrafda olan digər maraqlı sahələri vurğulamaq
 - D. Hər yeri görmək üçün birdən çox səfərin edilməsini qeyd etmək
2. Turist qrupu yalnız bir nəfərin şəkil çəkməyə sahədə dayanır. Turist bələdçisi nə etməlidir?
 - A. Bütün iştirakçıların şəkil çəkmələrini səbirlə gözləməlidir.
 - B. Bir iştirakçının sahəni nəzərdən keçirdiyi zaman digərlərinin dincəlməsinə imkan yaratmalıdır.
 - C. Digər iştirakçıları sahə ilə bağlı əhvalatlarla əyləndirməlidir.
 - D. Qrup üzvlərinin sahəni tez gördüyündən əmin olmaq üçün hər bir iştirakçıya zaman ayırmalıdır.
3. İştirakçılara rəylər verən zaman turist bələdçisi nə etməlidir?
 - A. Şəxsi fikirləri daxil etməlidir.
 - B. Yerli şəraitdən istifadə edərək gözlənti və həyəcan yaratmalıdır.
 - C. Hər bir maraq dayanacağı haqqında bütün məlumatları daxil etməlidir.
 - D. Qrupun maraqlarını təmin etmək üçün şərhli dəyişməlidir.
4. Turist bələdçisi Babadağ zirvəsinin yerini təsvir edir. Bu, məlumatın hansı növünə aiddir?
 - A. Coğrafi
 - B. Kartoqrafik
 - C. Geoloji

D. Topoqrafik

5. Çadırın yan tərəfinin və onun ətrafındakı sahənin görünüşü hansı simvolla ifadə olunur?
- Çadır
 - Düşərgə
 - Dağ
 - Şəhər
6. Xəritənin hansı elementi məsafəni bildirir?
- Adı
 - Əfsanə
 - Kompas İşarəsi
 - Xəritə Koordinatları
 - Miqyas
7. Kompasdan istifadə etmədən xəritədə istiqaməti başqa nə ilə müəyyən etmək olar?
- Külək
 - Temperatur
 - Rütubət
 - Ulduzlar
8. Bir nöqtənin koordinatları üzrə məlumatı qəbul edən zaman ilk növbədə nə oxunulmalıdır?
- Şimal cəhətləri
 - Şərq cəhətləri
9. _____ istiqamətləri Şimal, Cənub, Şərq və Qərbdən keçir.
- Aralıq
 - En dairəsi
 - Kardinal (Əsas)
 - Uzunluq dairəsi
10. Şərq və Qərbdən keçən xətt necə adlanır?
- Aralıq istiqamətlər
 - En dairəsi
 - Kardinal (Əsas) İstiqamətlər
 - Uzunluq dairəsi
11. Şimal və Cənubdan keçən xətt necə adlanır?
- Aralıq İstiqamətlər
 - En dairəsi
 - Kardinal (Əsas) İstiqamətlər
 - Uzunluq dairəsi
12. Turdan əvvəl planlaşdırmanın zəruriliyinin məqsədi nədir?
- Özünü digər vasitələrdən fərqləndirmək üçün
 - Əhvalatlar danışmaq, tövsiyələr vermək və yerləşdirilmiş məlumatlara istinad etmək
 - Özünün ən böyük çətinliklərini bilmək və onların öhdəsindən gəlmək
 - Yuxarıdakı cavabların hamısı
13. İlk yardım nədir?
- İlkin sorğunun tamamlanması
 - Hadisənin zərərçəkəninə (qurbanına) ilk yardımın göstərilməsi

- C. Zərərçəkənin həyati əlamətlərinin qiymətləndirilməsi
D. Şokda olan zərərçəkənin müalicəsi
14. İnfarktdan zərərçəkənlər üçün ən vacib ilk tibbi yardım təcili CPR –dir (süni nəfəs vermə və ürəyin qapalı masajı).
A. Doğru
B. Yanlış
15. Omba və ya bud sınıqları üçün qəbul olunmuş müalicə:
A. Ayağın hər iki tərəfinə qısa yumşaq şına qoymaq
B. Bu cür sınıq növlərinin öhdəsindən xüsusi təlim keçənlər tərəfindən tətbiq olunan dartma şınası ilə gəlmək mümkündür
C. Ayaq üçün şınanı tətbiq etməmişdən öncə zərərçəkənin yerini dəyişmək
D. Hər iki ayağı biri üstədən və biri altından iki uzun şına ilə iki kəmərdən istifadə etməklə - bağlamaq
16. Burxulmuş topuğun qəbul olunmuş müalicəsi:
A. Ayaqqabını çıxartmaq və kapilyar refleksi metodundan istifadə edərək şişkinliyi yoxlamaq
B. Ayaqqabını çıxartmamaq, sadəcə dəstək üçün topuq sarğısı ilə sarımaq və üzərinə soyuq dəsmal qoyub bağlamaq
C. Ayaqqabını çıxartmamaq, dərhal topuq sarğısını tətbiq etmək
D. Zərərçəkəni gəzdirmək və ya sərtliyin qarşısını almaq üçün mümkün qədər tez yeritmək.
17. Burun qanaxması üçün qəbul olunmuş müalicə:
A. Qanaxmaya nəzarət etmək üçün birbaşa təzyiqdən, qaldırma və təzyiq nöqtələrindən istifadə etmək
B. Başı arxaya tərəf əymək və burun deşikərini möhkəm sıxmaq
C. Başı önə tərəf əymək, burun deşiklərinə yüngül təzyiq göstərmək və soyuq kompres qoymaq
D. Zərərçəkəni arxası üstə uzandırmaq, şoka qarşı dərhal müalicə etmək
18. Aşağıdakı üsullardan hansı huşunu itirmiş zərərçəkəni qaldırmaq üçün uyğun deyil?
A. Düzəldilmiş xərəklər
B. Dörd əlli daşıma oturacağı
C. İki nəfərlik daşıma
D. Yorğan ilə daşıma
19. Düzgün təlimatlandırıldığınızı nəzərə alsaq, suda boğulma zamanı ilk olaraq nə etməlisiniz?
A. Atmaq, avar çəkmək, sonra getmək
B. Sahildən yaxınlaşmağa çalışmaq, sonra ip və ya xilasedici vasitələri atmaq, axırda kömək dalınca getmək
C. Dəstək ilə üzmək, ip və ya flotasiya vasitəsini tullamaq, sahilədən şüvül ilə çatmaq
D. Çatmaq, avar çəkmək, üzmək
20. Fərz edin ki, bir neçə saatdır ki, piyada soyuq havada gəzirsiniz. Turistlərdən biri artıq öz ayaqlarını hiss etmədiyindən şikayət edir. Bu zaman siz nə etməlisiniz?
A. Onu əlavə corab ilə təmin etməli və dincəlmək üçün yarım saat vaxt verməlisiniz.
B. Onun corablarını və ayaqqabılarını çıxartmalı və ayaqlarını isti suda qızdırmalısınız.
C. Ocaq qalamalı və ayaqlarını yenidən qızdırması üçün onu ocağa yaxın oturmasını təmin etməlisiniz.

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması proseduraları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. Müəssisələr üçün nümunəvi təlim standartı

Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi üçün tələb olunan sərişteləri əks etdirir. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim digər peşələr üzrə səriştelərə malik olan, mövcud səriştelərini inkişaf etdirmək, mövcud iş yerində digər vəzifələri icra edə bilmək, yaxud digər müəssisədə və ya digər peşə üzrə iş tapmaq üçün yeni ümumi səriştelər əldə etmək istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	5113 (Bələdçi, səyahət)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	5113 (Guide, travel)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:
ISCED-də kodu:
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyul, 2017-ci il

C.1. SƏRİŞTELƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:

- Ümumilikdə turizm sektoru üzrə və xüsusilə də turların idarə olunması, pərakəndə satış və turizm sektorunun tələblərinə uyğun bələdçilik fəaliyyəti üzrə biliklər;
- Müxtəlif növ bələdçilər, o cümlədən tur bələdçiləri, tur menecerləri, ərazi bələdçiləri, macəra bələdçiləri, salamlama və qarşılama bələdçiləri, şəhər bələdçisi və sürücü bələdçilər üçün vəzifə, funksiya və karyera imkanları
- Bələdçilik fəaliyyətinə təsir edən sektor üzrə hüquqi tələblərə dair geniş və praktik biliklər, o cümlədən:
 - istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində qanunvericilik
 - peşə fəaliyyəti üzrə lisenziyalaşdırma və sektor üzrə dövlət qeydiyyatı
 - bələdçilik ilə bağlı müxtəlif məcəllə və ya praktik tədbirlərin məzmunu və tələblərin yerinə yetirilməsinin və yetirilməməsinin təsirləri
 - ictimai məsuliyyət və bələdçinin qayğı göstərmək vəzifəsi
 - ətraf mühit barədə qanunvericilik
 - tənzimlənən və idarə olunan ərazilərdə fəaliyyət üçün icazə tələbləri
- Konkret şəraitdə bələdçilik fəaliyyətinə təsir edən təhlükəsizlik məsələləri
- Ekoloji cəhətdən həssas ərazilərdə bələdçilik edən zaman nəzərə alınmalı olan ətraf mühitə

- təsirlərin əsas xüsusiyyətləri və minimal təsir təcrübəsi
- Turların həyata keçirildiyi ərazilərdə sosial və təbii mühitə mənfi təsirləri minimum səviyyəyə endirmək üçün nəzərdən keçirilməli olan amillər
- Bələdçilik peşəsi ilə əlaqəli olan sosial, mədəni və biznes konvensiyaları
- Turlar ilə bağlı ingilis dili terminləri və bəsit ünsiyyət bacarığı
- Hava proqnozu və onların tədbirlərə təsirini müəyyən etmək üçün hava məlumatlarının şərh edilməsi.

Bacarıq:

- Risklərin qiymətləndirilməsi üzrə müvafiq şablonlara çıxış imkanı
- Aşağıdakılar ilə bağlı bacarıqlar:
 - oxarıtləri oxumaq və şərh etmək
 - otəlimatlara və prosedurlara riayət etmək
 - ohava və ətraf mühit məlumatlarını təhlil etmək
- İki gündən artıq davam edən gəzintilər üçün ərzaq, geyim və avadanlıqları seçmək və ayırmaq üçün planlaşdırma və təşkilətmə bacarığı
- Aşağıdakı istiqamətlər üzrə problemləri həllətmə bacarığı:
 - iştirakçıların ehtiyaclarına və bacarığına uyğun olaraq müvafiq dırmanma tədbirlərini planlaşdırmaq
 - tədbirlərə təsir edə bilən qərarlar qəbul etmək
 - qeyri-adi vəziyyətlərə müvafiq şəkildə reaksiya vermək
- Aşağıdakılar ilə bağlı planlaşdırma və təşkilətmə bacarığı:
 - iştirakçılar üçün münasib olan resursları və avadanlıqları müəyyən etmək, ayırmaq və əlaqələndirmək
 - dağa dırmanma və sığortalama işlərinin aparılması üçün iştirakçıları idarə oluna bilən qruplara bölmək
- Fövqəladə hallara və insanların sağlamlıq məsələlərinə ilkin cavab verə bilmək üçün müvafiq ərazi üçün xarakter olan ilkin tibbi yardım və operativ reaksiya bacarığı.
- Fövqəladə vəziyyətlərdə sağ qalmaq bacarığı (sığınacaq, su, qida)
- İstiqaməti müəyyənləşdirmək və GPS-dən istifadə etmək bacarıqları.

Yanaşma:

- Digərlərinin başa düşə biləcəyi tərzdə, aydın şəkildə danışmaq
- Xidmət yönümlü olmaq

Əlavə / ümumi səriştələr:

- Birdən artıq xarici dil bilmək;
- Yaxşı ünsiyyət bacarığı;
- Əməkdaşlığa meyilli olmaq;
- Kompüter bilikləri

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlim kursunu uğurla başa vuran “Dağ turizm marşrutları üzrə bələdçi” aşağıdakıları bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: Dağ turizm marşrutları üzrə gəzintiləri planlaşdırmaq və təşkil etmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1 İştirakçıların hazırlıq səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq qiymətləndirmə meyarlarını izah etmək

- Nəticə 2 Qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq fəaliyyət planı hazırlamaq
- Nəticə 3 Dağlıq ərazilərə çıxmaq ilə bağlı təhlükələri müəyyən etmək
- Nəticə 4 Gəzintinin qida prinsiplərinə və digər xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq ərzaq və su tələblərini müəyyən etmək
- Nəticə 5 Konkret şəraitə, təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq lazımi avadanlıqları sadalamaq
- Nəticə 6 Səyahət üçün lazım olan qida məhsullarını sadalamaq

Bölmə 2: Riskləri qiymətləndirmək və problemləri həll etmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Qrup üçün və dağa-çıxma fəaliyyəti üçün təhlükəsizlik və xilas etmə avadanlıqlarını sadalamaq
- Nəticə 2 Çıxılacaq əraziyə ən əlverişli giriş və çıxış yollarını müəyyən etmək, lazım olduğu təqdirdə əl tutmaq üçün kanatlar və təhlükəsizlik iplərini qurmaq
- Nəticə 3 İlk yardım və fəvqəladə vəziyyətlərdən çıxış yollarını nümayiş etdirmək
- Nəticə 4 Dağ marşrutları üzrə mövcud riskləri izah etmək
- Nəticə 5 Bələdçilik sahəsində peşə fəaliyyəti üzrə lisenziyalaşdırma tələblərini izah etmək
- Nəticə 6 Ekoloji cəhətdən həssas ərazilərdə bələdçilik edən zaman nəzərə alınmalı olan ətraf mühitə təsirlərin əsas xüsusiyyətləri və minimal təsirləri sadalamaq
- Nəticə 7 Turların həyata keçirildiyi ərazilərdə sosial və təbii mühitə mənfi təsirləri minimum səviyyəyə endirmək üçün nəzərdən keçirilməli olan amilləri sadalamaq
- Nəticə 8 Ərazidə ulduzlar, günəş və yerli əlamətlərə (kompassız və xəritəsiz) görə istiqaməti müəyyən etmək
- Nəticə 9 Ərazinin şəklini gözəyari çəkmək
- Nəticə 10 Məsafəni alətsiz təyin etmək
- Nəticə 11 Xəritələri oxumaq
- Nəticə 12 Dağ relyefinin elementlərini ayırd etmək

Bölmə 3: Turizm gəzintisini həyata keçirmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Dırmanma fəaliyyətinə dair təlimatları və müvafiq məlumatları izah etmək
- Nəticə 2 Dağa çıxmaq üçün lazımi avadanlıqları sadalamaq:
- Nəticə 3 Yerli ərazinin bitki və heyvan aləminin xüsusiyyətləri, eləcə də ovçuluq və balıqçılıq kimi müvafiq sahələr üzrə qanunvericilik tələblərini izah etmək
- Nəticə 4 Düzgün dırmanma üslubu və avadanlıqların istifadəsini nümayiş etdirmək
- Nəticə 5 İstifadə olunan avadanlıqların yoxlanmasını nümayiş etdirmək
- Nəticə 6 Turlar ilə bağlı ingilis dilində olan terminləri izah etmək
- Nəticə 7 Hansı hava şəraitində gəzintilərin təşkilinin mümkün olduğunu və potensial təsirlərini izah etmək
- Nəticə 8 Səyahətin gündəlik qaydasının nümunəsini tərtib etmək
- Nəticə 9 Bütün təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməklə düşərgə üçün yerin seçilməsi qaydasını izah etmək
- Nəticə 10 Səyahət zamanı səyahətçilərin qidalanması və sudan istifadəsinin düzgün təşkil edilməsini izah etmək
- Nəticə 11 Müxtəlif növ düyünlərin hörülməsini nümayiş etdirmək;
- Nəticə 12 Müxtəlif cür bağlanmaların həyata keçirilməsini nümayiş etdirmək
- Nəticə 13 Asma keçidin təşkil edilməsini nümayiş etdirmək

Nəticə 14 Müxtəlif alpinist qurğuları və alətlərindən istifadə etməklə qaya, buz, xizək üzərində dayanacaqların təşkil edilməsini nümayiş etdirmək

Nəticə 15 Dağ gəzintiləri zamanı istifadə olunan xüsusi ləvazimatları sadalamaq

Bölmə 4: İnsanlararası effektiv ünsiyyət qurmaq

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1 Müştərinin qarşılınması qaydalarını göstərmək

Bölmə 5: İş prosedurlarını təhlükəsiz həyata keçirmək;

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1 Turizm marşrutları üzrə bələdçilik funksiyalarının SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəziliyi və Ətraf Mühitin mühafizəsi) prosedurlarına uyğun olaraq həyata keçirilməsini nümayiş etdirmək

Nəticə 2 Bələdçilik sahəsində mövcud olan ümumi etik normaları və konkret şərait üçün xüsusi etik tələbləri izah etmək

Nəticə 3 Bələdçilik fəaliyyətinin təhlükəsizlik tələblərinə uyğun həyata keçirilməsini izah etmək

Nəticə 4 Bələdçilik fəaliyyəti üzrə bilik və bacarıqların artırılması üçün mövcud vasitələri sadalamaq

Nəticə 5 İlk yardım qaydalarını izah etmək

Nəticə 6 Kapillyar, vena və arterial qanaxmanın dayandırılması qaydasını nümayiş etdirmək

Nəticə 7 Süni nəfəsvermə və ürəyin birbaşa olmadan masaj edilməsi qaydasını nümayiş etdirmək

Nəticə 8 Zərbə və yanıqdan sonra ağrının aradan qaldırılması üsullarını göstərmək

Nəticə 9 Dağ turist qrupu üçün tibbi dərman qutusunun komplektləşdirilməsini nümayiş etdirmək

Nəticə 10 Şin qoyulması qaydasını göstərmək

Bölmə 5: Turist marşrutu üzrə proqramları tərtib etmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1 Macəra xarakterli turizm üçün səyahət və alpinizm proqramını tərtib etmək

Nəticə 2 Səyahətin keyfiyyəti haqqında turistlərin sorğu anketini tərtib etmək

Nəticə 3 Hərəkətin və yükün norması, qidalanma və enmə rejimi nəzərə alınmaqla hərəkət qrafikini tərtib etmək

Nəticə 4 Real həyata keçirilə bilən və maksimal təhlükəsiz turist marşrutunun proqramının nümunəsini hazırlamaq

Nəticə 5 Müxtəlif cür səfərlər üçün proqram tərtib etmək

- Atla səfərlər
- Dağ velosipedi
- Cip safarisi

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

V.1. Fəaliyyəti planlaşdırmaq:

F.1.1. İştirakçıların səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə müvafiq qiymətləndirmə həyata keçirmək;

F.1.2. İştirakçıların ehtiyaclarına cavab vermək üçün müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq fəaliyyət planı hazırlamaq;

1. Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.1.3. Müvafiq ərazi barədə biliklər əsasında və xüsusilə də iştirakçılar üçün münasib olan və gəzintinin məqsəd və hədəflərinə uyğun olmaqla müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə və təşkilatın siyasət və prosedurlarına cavab verən gəzinti marşrutlarını və gediləcək yerləri seçmək;
- F.1.4. Dağlıq ərazilərə çıxmaq ilə bağlı təhlükələri müəyyən etmək və iştirakçıların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək;
- F.1.5. Fəaliyyət planını hazırlamaq məqsədilə təfərrüatlı hava və ətraf mühit məlumatlarını toplamaq;
- F.1.6. Gəzintinin qida prinsiplərinə və digər əlaqədar məsələlərə uyğun olaraq ərzaq və su tələblərini müəyyən etmək.

V.2. Qrup üçün avadanlıqları seçmək:

- F.2.1. Konkret şəraitə və təşkilatın siyasət və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları seçmək;
- F.2.2. Avadanlıqların təhlükəsizliyini və münasibliyini yoxlamaq və istifadəçilərin rahatlığını təmin etmək üçün müvafiq qaydada saxlamaq və uyğunlaşdırmaq;
- F.2.3. Qrup üçün və dağa-çıxma fəaliyyəti üçün təhlükəsizlik və xilasetmə avadanlıqlarını yoxlamaq;
- F.2.4. Təşkilatın siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq çıxılacaq əraziyə ən əlverişli giriş və çıxış yollarını müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə əl tutmaq üçün kanatlar və təhlükəsizlik iplərini qurmaq;
- F.2.5. Müvafiq dizayna uyğun olaraq fərdi geyim və ayaqqabı seçmək.

V.3. İştirakçıları təlimatlandırmaq:

- F.3.1. Dırmanma fəaliyyətinə dair təlimatları və müvafiq məlumatları iştirakçılara çatdırmaq;
- F.3.2. Gəzintinin maraqlı məqamlarını qrup üzvlərinə izah etmək və verilən sualları cavablandırmaq;
- F.3.3. İştirakçıların dağa çıxmaq üçün lazımı avadanlıqlar ilə təchiz edildiyini yoxlamaq və təsdiq etmək;
- F.3.4. Gəzinti yerlərində broşuralar paylamaq, audio-vizual təqdimatlar etmək və müvafiq proses və fəaliyyətə dair izahlar vermək;
- F.3.5. Yerli ərazinin bitki və heyvan aləminin xüsusiyyətləri, eləcə də ovçuluq və balıqçılıq kimi müvafiq sahələr üzrə qanunvericilik tələblərinə dair məlumat təqdim etmək;
- F.3.6. Düzgün dırmanma üslubu və s. bu kimi bilikləri öyrətmək və avadanlıqların istifadəsini nümayiş etdirmək və məsləhət vermək.

V.4. Yola düşməzdən əvvəl hazırlıq işləri görmək:

- F.4.1. Qonaqları salamlamaq və qeydiyyat almaq və tələb olunan eyniləşdirmə nişanlarını və ya təhlükəsizlik avadanlıqlarını vermək;
- F.4.2. Müvafiq ekspedisiyanı, təlimatları və şərtləri planlaşdırmaq məqsədilə müxtəlif mövzuları, o cümlədən yerli ərazinin tarixini, ətraf mühitini və müştərilərin bacarığını öyrənmək;
- F.4.3. Digər bələdçilərə və könüllülərə təlim keçmək;
- F.4.4. Qrup üzvlərindən ödənişləri və biletləri toplamaq;
- F.4.5. Gəzintinin təşkilini dəstəkləmək və suvenirilər satmaq.

V.5. Gəzintiyə rəhbərlik etmək:

- F.5.1. Gəzintilər, görməli yerlərə səfərlər və sənaye müəssisələri, ictimai binalara və incəsənət qalereyaları kimi maraqlı obyektlərə gedən zaman fərdi şəxsləri və ya qrupları müşayiət etmək;
- F.5.2. Gəzinti zamanı qrupa aydın və dəqiq istiqamət və məsləhət vermək;
- F.5.3. Fərdi iştirakçıların fəaliyyətini izləmək və müvafiq reaksiya vermək;
- F.5.4. Müəssisənin prosedur qaydalarına və ya gəzinti ilə bağlı hüquqi və təhlükəsizlik normalarına uyğunluğu təmin etmək məqsədilə qonaqların fəaliyyətini izləmək;
- F.5.5. Müşahidə edilən bütün amillər nəzərə alınmaqla tədbirlərə müvafiq dəyişikliklər etmək;
- F.5.6. Gəzinti zamanı ruhlandırıcı tədbirlər həyata keçirmək və qrup üzvlərinin fikirlərini öyrənmək və onları sual verməyə həvəsləndirmək;
- F.5.7. İlk tibbi yardım göstərməklə və fəvqəladə vəziyyətlərdən çıxış yolu tapmaqla qrupun fiziki təhlükəsizliyini təmin etmək.

V.6. Təhlükəsizlik, etik və hüquqi normalara uyğun olaraq gəzintilərə bələdçilik etmək:

- F.6.1. Təsbit edilmiş təşkilati siyasət və prosedurlara uyğun olaraq risklərin qiymətləndirilməsi prosesində fəal və müntəzəm şəkildə iştirak etmək və risk qiymətləndirilməsi tələb olunan halları müəyyən etmək;
- F.6.2. Bələdçilik sahəsində mövcud olan ümumi etik normalara və konkret şərait üçün xüsusi etik tələblərə uyğun olaraq gəzintilərə bələdçilik etmək;
- F.6.3. Təhlükəsizlik tələblərinə uyğun olaraq və müştərilər və həmkarlar üçün riskləri minimum səviyyəyə endirmək prinsipini rəhbər tutaraq gəzintilərə bələdçilik etmək;
- F.6.4. Sosial və ya ətraf mühitə mənfi təsirləri minimum səviyyəyə endirmək prinsipini rəhbər tutaraq gəzintilərə bələdçilik etmək.

V.7. Bələdçilik ilə bağlı bilik və bacarıqları inkişaf etdirmək:

- F.7.1. Bələdçilər üçün lazım olan bilik və bacarıqların yenilənməsi imkanlarını müəyyən etmək və onlardan faydalanmaq;
- F.7.2. Tələb olunduğu təqdirdə bələdçilər üçün yardım və dəstək mənbələrini müəyyən etmək və qiymətləndirmək;
- F.7.3. Müştərilərə göstərilən xidmətin keyfiyyətini yüksəltmək üçün həmkarlar ilə bilik mübadiləsi aparmaq.

V.8. Gəzintidən sonra müvafiq işləri yerinə yetirmək:

- F.8.1. Təşkilatın siyasətinə və prosedur qaydalarına uyğun olaraq avadanlıqları geri götürmək, yoxlamaq, təmir etmək və saxlamaq;
- F.8.2. Dağa çıxma fəaliyyətinin müvafiq aspektlərini qiymətləndirmək;
- F.8.3. Gələcək tədbirlər üçün potensial təkmilləşmə sahələrini müəyyən etmək;
- F.8.4. Öz fəaliyyətini təhlil etmək və potensial inkişaf sahələrini müəyyən etmək.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri sərişələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim		İlkin təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazınan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda sərişələrin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var.
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan sərişələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər. Bəzən bələdçi zəruri sərişələri yalnız qeyri-formal və (və ya) informal təlim vasitəsi ilə əldə edə bilər.

Qeyri-formal təlim

İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı tərəfindən keçirilən təlimdir. Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim, ənənəvi olaraq, kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətinidir.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilkin peşə təhsili almaq və hər hansı turizm müəssisəsində təcrübə keçməkdir. Buna baxmayaraq, bələdçinin təlim istiqamətləri yuxarıda göstəriləndiyi kimi, qeyri-formal və ya informal təlimdən də ibarət ola bilər.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Gələcəkdə turizm müəssisəsində ən azı bir il təcrübəsi olan şəxs səriştələrin yoxlanılması üçün imtahana müraciət edə və yalnız imtahanı keçdikdən sonra səriştələrin tanınması haqqında rəsmi sənəd əldə edə bilər.

2. Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

3. Azərbaycanda səriştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.

Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı

No	İştirakçının adı, soyadı:	Təşkilat və yeri:
1.	Asəf İmranov	Green Ville istirahət mərkəzi, Nabran
2.	Ələkbər Əliyev	Palermo istirahət mərkəzi, Nabran
3.	Elçin Qədirov	İmprotex travel, Bakı
4.	Sevinc Əfəndi	Müstəqil ekspert, Qax
5.	Müzəffər Ağakərimov	Azərbaycan Turizm Assosiasiyası, Bakı

ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı:

No	Adı, soyadı:	Vəzifə:
1.	Pərvin Qəhrəmanova	Monitorinq və qiymətləndirmə üzrə ekspert
2.	Kənan Musayev	Standartlar üzrə mütəxəssis
3.	Məltəm Nəbiyeva	Standartlar üzrə mütəxəssis

1. Beynəlxalq Əmək Təşkilatı (ILO), 2008-ci il. Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı, 2008.
<http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco08/index.htm>
2. Almaniyanın Peşə Təhsili və Təlimi üzrə Federal İnstitutu.
<http://www.bibb.de>
3. Kanada Təchizat Şəbəkəsinin Sektor Şurası.
<http://www.supplychaincanada.org/en/NOS>
4. Amerika Birləşmiş Ştatları. İnformasiya Texnologiyaları üzrə Tərəfdaşlıq. Peşə Məlumat Şəbəkəsi.
<http://www.occupationalinfo.org/onet/>
5. Amerika Birləşmiş Ştatları. MyMajors bloqu.
<http://www.mymajors.com/>
6. Amerika Birləşmiş Ştatları. Karyera Test / Karyera Məsləhət şirkəti.
<http://dot-job-descriptions.careerplanner.com>
7. Böyük Britaniya. Milli Peşə Standartları üzrə məlumat bazası.
<http://www.ukstandards.co.uk/Pages/index.aspx>
8. Avstraliyada Peşə Təhsili və Təlimi üzrə məlumat bazası.
<http://training.gov.au/Search/Training>
9. Rusiya Sənayeçilər və Sahibkarlar Birliyi. İxtisasların İnkişaf etdirilməsi üzrə Milli Agentlik.
<http://nark-rspp.ru>
10. Yaponiya Daxili İşlər və Rabitə Nazirliyi: Statistika Bürosu.
<http://www.stat.go.jp>
11. Sinqapur Statistika Departamenti.
<http://singstat.gov.sg>
12. Türkiyə Peşə-İxtisas Qurumu.
<http://myk.gov.tr/>
13. Türkiyədə Peşə Təhsili və Təlimi Sisteminin Gücləndirilməsi.
<http://svet.meb.gov.tr>

4 Peşə standartı, peşə standartı üzrə qiymətləndirmə və təlim standartının hazırlanmasında istifadə edilmiş mənbələr.

Əlaqə vasitələri

Sosial Müdafiənin İnkişafı layihəsinin
"ISCO 88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş
peşə standartlarının və əlaqədar təlim
standartlarının hazırlanması" tapşırığı

World Business Centre, 4/2
Süleyman Rəhimov küçəsi 309
Bakı, AZ1009, Azərbaycan

Telefon: (+994 12) 597 3072/73
Faks: (+994 12) 597 3074
E-poçt: office@dios.az

Veb: www.dios.az